

Željka Čačić

CRTICE IZ POVIJESTI ŠKOLSTVA GRADA KASTVA

Povodom 100. obljetnice izgradnje školske zgrade

Kastav 2014.

DOCENDO DISCIMUS. - POUČAVAJUĆI UČIMO.
Seneka

Naslovnica:

Škatula za lapiši / Pernica, 1844.

drvo, ručna izrada, 4 x 24,3 x 4,5 cm

PPMHP MZK 721

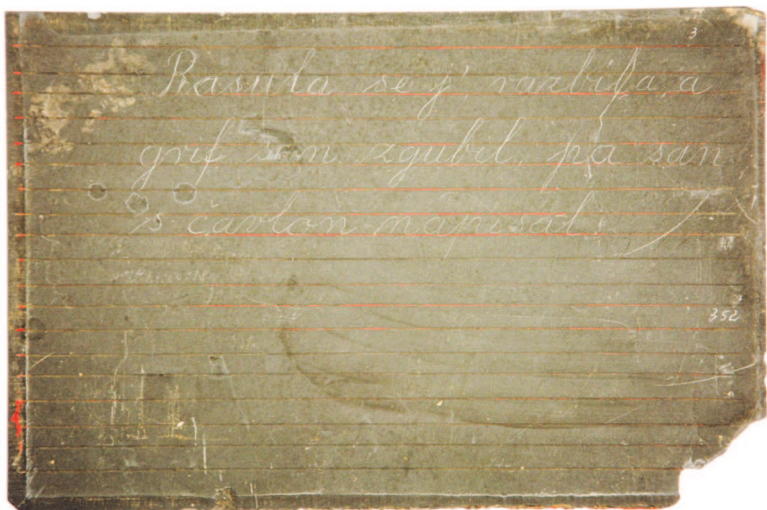
Uvodna riječ

Neumorni rad učitelja, stanovnika naše male životne zajednice, stvorio je jedan isječak iz nedovršene priče pod imenom *Crtice iz povijesti školstva grada Kastva*. Ulazeći duboko u prošlost neispričanih činjenica skrivenih u arhivima Kastva, Rijeke, Zagreba, Beča, Beograda i Ljubljane, ovim projektom riječima su dočarani samo mali isječci Crtica iz povijesti školstva našega grada.

Priča je započela prije dvije godine kada se pojavila želja za obilježavanjem stogodišnjice zgrade u kojoj djeluje danas *Osnovna škola „Milan Brozović“ Kastav*. Tako je započeo školski projekt u suradnji s višom kustosicom Tamarom Mataija iz Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka i profesoricom Ines Grgurina iz Prve riječke hrvatske gimnazije. U klupku isprepletenih događanja kroz razne političke sustave od 1770. godine pa do nama bliske povijesti teško je bilo riječima prikazati sva zbivanja o školstvu. Kronološkim redosljedom redaju se crtice o ljudima i događajima, učiteljima i učenicima, gradonačelnicima i vladarima. Proučavajući rad učitelja i njihovih učenika u prošlosti, pokušala sam ih zamisliti kako podučavaju u zgradama koje su adaptirane, dograđivane i izgrađene za potrebe školstva. Neke od tih zgrada danas imaju sasvim drugu namjenu.

Sadašnja kamena zgrada, zaštićeni spomenik kulture, koristi se u otežanim uvjetima. Možda nakon 100 godina, Kastav zaista zaslužuje još jednu novu školsku zgradu.

Željka Čačić, prof.

Pločica za pisanje, Kastav, kraj 19. st.
škriljevac 13,5 x 20,5 cm
PPMHP MZK 139

Dječaćka pučka škola

U najstarijoj kronici koja se čuva u Osnovnoj školi „Milan Brozović“ u Kastvu bilježe se događaji o razvoju školstva od 1770. godine. *Šolska kronika četverorazredne ljudske šole v Kastvu* ima ukupno 112 stranica, a detaljnije bilježenje podataka započinje školskom godinom 1879./1880. i završava školskom godinom 1911./1912. *Šolsku kroniku* potpisuju Ernest Jelušić, Nikola Butković, Miroslav Grosman i Frano Baf.

U Kronici je zapisano sljedeće: *Dana 19. junija 1770. godine predložena je bila u velikom i malom občinskom vijeću spomenica o školah i starješine su odlučile većinom glasova da je to stvar od općenite koristi, te da se ima naći učitelj da uči djecu čitati, pisati i pripravljati za veće učione, a povrh onoga što će mu svako dijete plaćati na mjesec, da mu občina daje 12 dukata na godinu.* Juraj Vlah bio je kastavski kapetan u vrijeme osnivanja pučke škole.

Detaljniji podaci o radu škole mogu se pratiti tek od 1815. godine. U to vrijeme učitelj je bio Matej Suppe koji je učiteljevao sve do 1820. godine. Već 1821. godine na dužnost učitelja u Kastvu dolazi neki Gašparović, a godinu poslije kateheta Juraj Jurčić. Nastavu je polazilo 62 djece. Od 1823. do 1838. godine učitelj je bio Andrija Hribar. *Podučni jezik bijaše njemački.* Nakon Andrije Hribara učiteljsku službu preuzima Ivan Mohorčić. O njemu je zapisano: *Prijatelj je bio veliki niemačkom jeziku, te njegovi učenici se dobro spominju magareće glave, koju su morali kući nositi ako su koju rič hrvatskim izjavili. Ali sve uzalud, Kastavac osta Hrvatom, a milog hrvatskog jezika neće mu nitko iz srca odrinuti... I Mohorčić bio je uobće marljiv učitelj, te učenici imali prigodu mnogo koristna se naučiti, jednu je mahnu imao, da je rado šibao.*

Josip Glavac brvatski jezik. Gojenaca bijaše 12. Pripravnica biaše u Kastvu samo tri godine, te je radi pomanjkanja učenika premještena u Vrbnik. Pripravnica je 1880. godine ponovo premještena u Kastav.

Krajem 19. stoljeća u Kastvu su djelovale ove škole: *Četverorazredna muška pučka škola, Trorazredna ženska pučka škola, Delavska škola i Pripravnica za učitelje.*

Krajem 70-ih godina 19. stoljeća sve se više raspravljalo o novoj školskoj zgradi. Vlada je u Kastav poslala vještaka kako bi se mogao napraviti novi nacrt. *Bože daj da bi nam god. 1880. drugu zgradu donijela, no bojim se, da će ostati sve po starom.* Prema nacrtu osnovna je škola trebala biti sagrađena na mjestu današnje Crekvine i parcela koje se nalaze ispod nje, sve do gradskih zidina. Nacrt nije realiziran, no problem smještaja učenika i učenica i dalje je ostao prisutan. Tako je Kaštel koji je otkupljen od baruna Vraniczany Dobrinovića postao školskom zgradom. U istoj zgradi nalazile su se *Dječučka i Djevojačka pučka učiona.*

Godine 1902. četverorazredna muška pučka škola proširena je na peterorazrednu. Iz tog razloga općinska uprava sagrađila je novu školsku zgradu s dvije učionice. Na dnu stepeništa zgrade piše: *Sagrađeno 1902. Prigodom proširenja muške pučke učionice u Kastvu na peterorazrednicu – Kazimir Jelušić, obćinski načelnik. (Današnja kuća broj 42).* Isti događaj zapisan je u Kronici sljedećim riječima: *Prvim oktobra 1902. započelo je predavanje u novoj školskoj zgradi pod k.br. 125 u Kastvu.*

Nakon smrti svećenika Nikole Butkovića, rodom iz Vrbnika, privremenim ravnateljem imenovan je Miroslav Grosman.

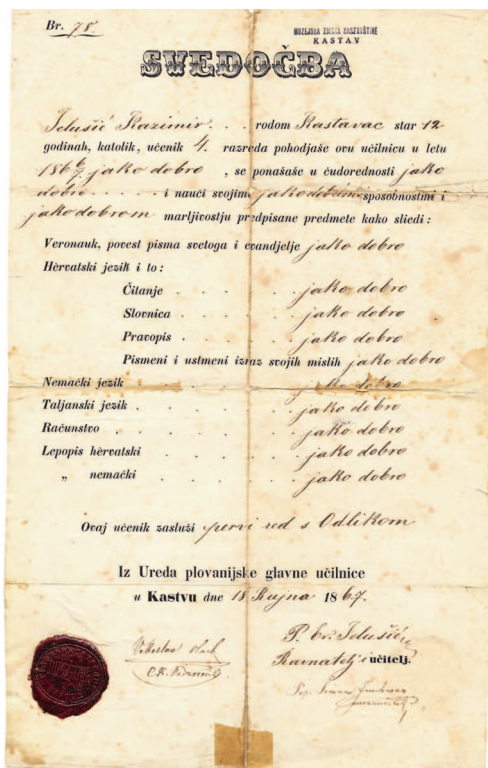
Sljedeće školske godine nastavu polazi 458 djece, od toga nedjeljom 72 učenika. Školska djeca zajedno s učiteljima 5. travnja 1904.

dočekuju u Matuljima Njeg. Vel. našeg premilost. cara i kralja koji je došao u Opatiju, da pozdravi i pohodi visokog gosta, švedskog kralja Oskara II.

U školskoj godini 1904./1905. uobičajeno, početkom listopada, proslavljen je imendan Njegovog veličanstva svečanom službom Božjom, pjevanjem pjesama zahvalnica i carevkom. Nastavu je pohađalo nešto manje djece u odnosu na prošlu godinu, njih 405. Krajem svibnja 1905. školska djeca su cijepljena, a tjedan dana kasnije pregledane su boginje (kozice). Liječničke preglede i cijepjenja obavljao je dr. Kajetan Dabović.

Tijekom 1905./1906. godine školu polazi 406 učenika. Iz statističkih podataka doznajemo da ni prethodnih godina kao i navedene

Svjedodžba Kazimira Jelušića,
učenika 4. razreda Pučke škole
u Kastvu
Kastav, 1867.
papir, tisak, rukopis
33,5 x 21 cm
PPMHP MZK 138

godine nastavi ne prisustvuju sva djeca. Između ostalog, stoji napomena da je od polaska škole oslobođeno 47 učenika *radi duševne ili tjelesne bolesti, te druge nesposobnosti, kao i radi udaljenosti od škole*. Na kraju školske godine učitelji, učiteljice i vjeroučitelji odlaze na izlet u Jelšane.

Slijede uglavnom slični podaci i za sljedeću školsku 1906./1907. godinu. *Ovu školu bijaše dužno polaziti 483 učenika dočim polazilo je svagdanjsku školu 385, a blagdanjsku 76 učenika*. Zdravstvene prilike bile su povoljne, djeca su cijepljena, no 2 učenika su umrla *koje je školska mladež sa učiteljima otpratila do bladnoga groba*.

Učitelj Bruno Jurinčić je u Spomenicu za školsku godinu 1907./1908. o nadučitelju Miroslavu Grosmanu zapisao sljedeće: *Veteran svoga zvanja (43 godine službe od kojih 36 sve u Kastvu) osijedio u radu za ponjerenu mu mladež, žrtvovao u to sve svoje moći i sile, leži sada, gospodin Grosman teško bolestan, sudba nemila kao da bi ga htjela oteti iz naručja milih mu i dragih u času, gdje imade da nastupi toli žuđeni i teško pričekani, zasluženi mir; no Bog će dati, te će bolje biti*. Iz navedenog citata doznajemo kako je ravnajući učitelj Grosman teško bolestan te je zbog toga svoj razred i upravu predao učitelju Vinku Rubeši. U veljači 1908. godine dekretom c. kr. Kotarskog školskog vijeća, namjesnikom je imenovan Fran Jelušić. Te godine nastavu je polazilo 454 učenika i to 376 *svagdanju* i 78 *blagdanjsku*.

U školskoj godini 1908./1909. na poseban je način proslavljena 60-ta godišnjica vladanja Njegova Vel. cara i kralja Franje Josipa I. *Sav je Kastavgrad, a tako i školska zgrada, bio u predvečerje rasvijetljen. Drugi dan ujutro, 2. prosinca, bila je svečana služba božja, kojoj prisustvova i sva mladež u pratnji učiteljstva. Poslije službe božje sakupi se sva mladež u školi u dvorani urešenoj zelenilom i zastavicama, a u čelu slika Njegova Veličanstva. Upravitelj škole držao je*

mladeži zgodno slovo...Završi se pjevanjem Carevke i trokratnim Živio! Njegovu Veličanstvu.

Miroslav Grosman umirovljen je 1. 12. 1908. pa je poslove privremenog upravitelja obavljao Bruno Jurinčić. Kao i svake godine liječnik K. Dabović cijepio je djecu protiv boginja od kojih je bolovalo nešto mlađih učenika. Svakodnevnu školu polazilo je 367 učenika, a nedjeljnu 73 učenika. 4 učenika bila su oslobođena nastave, dvoje od njih bili su gluhonijemi.

U novoj školskoj godini upravu je pučke škole preuzeo Fran Baf, a u učiteljsku službu stupila je učiteljica Marija Glaser. Radi pomanjkanja prostora, uvedena je poludnevna nastava, za druge razrede ujutro od 9 do 12:30 sati, a za prve razrede od 13:30 do 16:30 sati. Poslije Nove godine za treći, četvrti i peti razred uvelo se *nerazdijeljeno poučavanje prije podne*.

Za roditeljske sastanke koji su održani 30. siječnja, 20. veljače i 19. ožujka 1910. godine, zapisana je zanimljiva napomena: *Bili su mnogobrojno poštećeni – znak da je narod shvatio važnost takvih sastanaka.*

Ljetopis Dječjačke pučke škole u Kastvu, II, opisuje razdoblje od 1911. do 1924. godine s napomenom kako je od 1. rujna 1925. godine Dječjačka i Djevojačka škola združena u jednu *Peterorazrednu osnovnu školu* s tri usporednice. Ljetopis potpisuju Fran Baf, Miroslav Grosman, Bruno Jurinčić.

Na početnim stranicama Ljetopisa stoji naputak kako treba voditi kroniku. Između ostalog piše da školsku kroniku vodi upravitelj koji mora zapisati samo stvarne činjenice bez kritičkih opaski. Kronika se mora pisati na bijelom papiru, a tekst se unosi crnom tintom. Svrha kronike je upoznati novoimenovane učitelje s prošlošću škole i najvažnijim

Grupa učitelja
Rijeka, 1924.
fotografija
6 x 13 cm
PPMHP MZK
374

Kotarska skupština učiteljskog udruženja pred školskom zgradom u Pehlinu. Prikazano je kastavsko udruženje, predsjednik Ante Rubeša, tajnik Franjo Buzdon.

Osobe na slici: M. Buzdon, Franjo Stanić, Silvije Mihelić, Smiljana Stanić, Marija Rus, ?, Hajdinger ?, Franjo Mladenić, Ivan Sinčić, Regina Drnjević, Josip Bačić, Marija Papeš, Vjera Krišković, Olga Jurinčić, Milka Simčić ?, Klara Baš, Marica Rubeša, Ante Rubeša, Ljudevit Brozović, Božo Brnčić, Ana Rubeša, Božica Curtini ?, Stanko Jurdana, Ivo Dukić, Edo Burger, Ante Čiković, Josip Marot, Kornar ?, Dragica Jurinčić, Milojka Rubeša, Mira Srdoč, Marijan Buzdon.

dogadajima u svakoj školskoj godini. Upravitelj škole treba čuvati kroniku na sigurnom mjestu i pod ključem. U školskoj godini 1911./1912. Mjesno školsko vijeće nabavilo je za školsku knjižnicu 39 knjiga, a za učiteljsku knjižnicu jednu knjigu. Općinski načelnik Kazimir Jelušić poklonio je školi *neku tursku knjigu* „*Menafinb inšâ*“. Cijepljenje protiv boginja obavio je općinski liječnik Gajo (Kajetan, op.a.) Dabović.

U sljedećoj školskoj godini ističu se događaji poput otvaranja novih škola u Jurdanima i Sv. Križu te otvaranje c. kr. vježbaonice uz *Učiteljsku školu*. Osim toga, kao bitni događaj izdvaja se u Kronici dolazak

tršćansko-koparskog biskupa dr. Andrije Karlina u Kastav 1913. godine, kada je krizmao oko 700 djece. Iste godine podučiteljem u *Dječjačkoj pučkoj školi* imenovan je Fran Jelušić. Saznajemo da je Fran Jelušić rođen u Kastvu gdje je pohađao pučku školu i c. kr. pripravnicu za učiteljište, dok je *Učiteljsku školu* završio u Kopru i maturirao 1899. godine. U Kronici su pod naslovom *Izvanredni događaji* opisani Balkanski ratovi.

U školskoj godini 1913./1914. opisani su sljedeći događaji:

Pod naslovom *Prejasna vladajuća kuća* opisan je atentat na prijestolonasljednika Franju Ferdinanda u Sarajevu.

Novi učitelj, tj. *suplent* (zamjenik) umjesto Hinka Jelušića koji je dobio jednogodišnji dopust, postao je prof. Ante Rubeša. Slijedi nekoliko podataka o njemu. Prof. Ante Rubeša rođen je u Kastvu 1894. godine i tu je pohađao 4 razreda pučke škole. Potom odlazi u Trst i Graz gdje nastavlja školovanje. U Kastvu je 1913. godine položio ispit zrelosti s odličnim uspjehom u *C. kr. muškoj učiteljskoj školi*.

U Matuljima je otvorena nova škola, a općinsko glavarstvo je prostoriju gdje je bila *Pripravnica za učiteljišta* preuredilo u *Dječjačku pučku učionu* (soba na tavanu). Zbog toga su svi razredi imali nastavu u jednoj smjeni. *C. kralj. pripravnici* bio je iznajmljen prvi kat kuće (k. br. 122). Uvedene su nove čitanke za hrvatske pučke škole. *Prvu čitanku* za 1. razred uredili su Fran Baf, K. Priibil i Rudolf Saršon, a *Drugu čitanku* i *Treću čitanku* uredio je Vladimir Nazor.

Dvije zanimljive priče odnose se na posjet Trsatu i Veprincu. Učenici su u listopadu 1913. godine sudjelovali u zavjetnoj procesiji na Trsatu. Procesija se trebala dogoditi u srpnju, no tada je u Rijeci vladala bolest crnih kozica. Drugi događaj je organizacija školskog izleta 16. 5.

1914. Učenici i učitelji okupili su se u 6.30 sati na Fortici te u redu po četiri krenuli put Veprinca pjevajući Sokolske koračnice i druge pjesme. U Veprincu su razgledavali mjesto, crkvu, školu i pilanu. U Marčeljima su imali objed te su se preko Vrutki vratili na novu cestu iznad Opatije, krenuli prema Tošini pa na Matulje i potom kućama.

Tijekom školske godine 1914./1915. učenici nisu redovito pohađali školu. Uzrok tome bile su gospodarske prilike i pomanjkanje radnika. Učenici i učitelji skupljali su priloge za austrijski crveni križ. Pod naslovom *Naša domovina i svjetski rat* opisan je napad zrakoplova: *U noći od 7. na 8. lipnja 1915. pokazao se prvi neprijateljski zrakoplov nad Rijekom i Kantridom, gdje je bacao bombe. Na žalost, tom je prilikom pao žrtvom jedan ljudski život, jedna žena, u Kantridi, a drugih znatnijih šteta nije bilo. Naša artiljerija protjera nemiloga gosta preko Kvarnera i zrakoplov bi hude sreće: na otoku ga Lošinju sruše i posadu mu zarobiše.* Nastava je završila 9. 6. 1915., mjesec dana ranije zbog ratnih neprilika.

Zbog izvanredne situacije u Kronici se razdoblje 1915./1916. opisuje kao vrijeme velike skupoće pa se sve dobiva na *karte* i to u malim količinama: šećer – $\frac{3}{4}$ kg na mjesec, mast – $\frac{1}{2}$ kg na mjesec, brašno 6 kg na mjesec.

Školske vlasti strogo su zabranile djeci nošenje kapa s natpisima mornarice neprijateljskih država te naložile reviziju školskih knjižnica.

Mnogi učitelji služili su u vojsci pa doznajemo kako je cijele godine učitelj c. kr. vježbaonice Rudolf Saršon bio u vojsci pa su učenici učiteljske škole imali hospitacije i *pokusna poučavanja* u pučkoj školi. Ostali učitelji *sakupljali su nezaposlenu djecu u školi* kako bi u okolnim šumama brala kupinovo i jagodično lišće koje se sušilo za čaj vojnicima. *O pravom polasku*

u školu ne može biti niti govora; polazio je školu tko je htio i kada je htio. Kod kuće nema radnih sila, a nema niti potrebnih živežnih namirnica – većina živi u skrajnoj bijedi, a sve u vječnoj trzavici.

U Kronici nailazimo na jedan vrlo neobičan podatak, a odnosi se na pomicanje vremena sat unaprijed, što je danas već dobro ustaljena praksa.

Od 1/5. do 30/9. 1916. bi uvedena posebna kronologija i „ljetno vrijeme“. Svi javni satovi morali su se pomaknuti za 1 sat naprijed. Učinjeno bi to u svrhu, da se prištedi na rasvjeti.

U školskoj godini 1916./1917. zabilježeno je nekoliko događaja. Na kraju godine bilo je 315 učenika, međutim učenici nisu redovito dolazili na nastavu. *Pobađanje je škole bilo uopće vrlo loše, djeca nijesu imala ni jela ni odijela. Klupe su bile gotovo prazne, a učenici, što su došli u školu, bili su nevoljni, nesposobni za ikakav duševni rad – samo zijevanje.* Ljudi su živjeli u velikoj bijedi jer je suša uništila gotovo sve usjeve. Narod je bio toliko gladan da su činili i ono što ne bi smjeli – krali su. Noću su iskopavali čitave njive krumpira. Kronika bilježi smrt cara Franje Josipa I., 21. studenog 1916. zbog čega su djeca sljedećeg dana puštena kući. Izvještene su crne zastave. 1. prosinca 1916. na prijestolje je stupio *mladi cesar i kralj Karlo*, posljednji kralj Austro-Ugarske. Mladi car je već sljedeće godine na putu u Pulu u lipnju, prolazio općinom Kastav. Školska djeca i učitelji obližnjih škola (Kastav, Sv. Matej, Pehlin, Zamet, Kantrida, Matulji, Rukavac) dočekali su cara u Matuljima. Car je stigao automobilom iz Postojne. Kastavski načelnik Kazimir Jelušić oslovio je cara na hrvatskom jeziku te mu se nastavio obraćati na njemačkom jeziku. Navodno je govorio o bijedi naroda. Nažalost, kroz Kroniku se neprestano prožimaju priče o velikoj skupoći i siromaštvu.

Ratne neprilike nisu poštedjele ni crkvena zvona. U prosincu 1916. vojnici su odnijeli kastavska zvona te ostavili nekoliko manjih zvona.

I sljedeće školske godine Kronika opisuje različite oblike preživljavanja. Školu je pohađao 341 dječak, a pohađanje škole i uspjeh su bili gori nego prije. Ljudi su živjeli u velikoj bijedi te putovali u Kranjsku kako bi za lonce, tanjure, noževe, Franckovu cikoriju i druge stvari donijeli *živež*. Čudorednost djece u odnosu na prijašnje školske godine opisana je kao manjkava jer su djeca bila zapuštena, *otac na bojištu, majka za svakidanim kruhom*. Djeca su tako bila često gladna i prepuštena sebi. Kako bi se preživjelo u tim teškim vremenima skupljale su se kosti za vađenje masti, prazne staklenke mineralnih voda, staro željezo. *Narod ide u susret sve većoj demoralizaciji. Kakav li će biti budući naraštaj!* Ipak, zdravstveno stanje djece bilo je dobro bez obzira na bijedu. Bilo je nekoliko slučajeva *pasjeg kašlja*, a u nekim obiteljima pojavio se *typhus*.

Početkom 1918. godine Odlukom ministarstva, prestalo je izrabljivanje učitelja koji su bili zaposleni na drugim poslovima: popisivanje zaliha vina, kukuruza, krumpira, sabiranje rublja, vune i krpa. Svi ti dodatni poslovi štetili su redovitosti održavanja nastave.

Vojnim križem za civilne zasluge III. reda nagrađeni su: upravitelj pučke škole u Kastvu Frano Baf, nadučitelj u Zametu Fran Rubeša i nadučiteljica u Kastvu Savka Zahija.

Godina 1918. ostat će zapamćena po izdanju *Četvrte čitanke* koju je uredio Vladimir Nazor, a suradnici su Frano Baf i Rudolf Saršon. Cijena čitanke iznosila je 3.95K, a za usporedbu možemo prikazati cijene nekih namirnica: 1 kg riže 50K, 1 kg šećera 36K, 1 l ulja 50K, 1 l mlijeka 3K.

Školska godina 1918./1919. obilježena je uspostavljanjem

talijanske vlasti. Početkom godine škola je jedno vrijeme zatvorena radi *španjolske hunjavice*. Gradonačelnik Kazimir Jelušić 26. 9. 1918. umire pa vlast općinskog poglavara preuzima dr. Franjo Jelušić, no vrlo kratko. Talijani postavljaju komesara kapetana Kamila Bruna. Školske obavijesti (Pagella) bile su dvojezične tj. na hrvatskom i na talijanskom jeziku. Nastava je te godine završila bez službe Božje jer nije bilo svećenika, a upravitelj župe i profesor Učiteljske škole Kuzma Jedretić bojao se to učiniti zbog straha od progona. Školu je pohađalo 350 učenika, a ćudorednost se pokvarila.

U sljedećoj školskoj godini često su se mijenjale školske vlasti. Kamilo Bruno bio je zamijenjen Generosom Rizzom, a potom je na vlast došao Petar vitez Clementi za kojeg u Kronici piše da se iskazao kao najbolji od svih ostalih.

Kronika bilježi i štrajk učitelja zbog *užasnih materijalnih prilika*. Učitelji su u štrajk stupili 3. prosinca, a 13. siječnja 1920. počeli su raditi jer je došlo do sporazuma školskih vlasti s učiteljskim društvima. Krajem godine školu je završilo 350 učenika, a među polaznicima su bila dva dječaka ispod navršene šeste godine.

Oslobođenje od talijanske vlasti, kao i mnogobrojni događaji koji su prethodili oslobođenju, zapisani su u Kronici na vrlo emotivan način. *Školske godine 1920./21. – u kojoj smo dočekali toli željno očekivanu slobodu, u kojoj smo oslobođeni Damoklejeva mača, teškog ropstva pod talijanskom okupacijom – započela je dne 1/10. 1920... Dne 12/11. 1920. bi potpisan u Rapallu između Jugoslavije i Italije ugovor... Rapalskim je ugovorom općina Kastav podijeljena među tri države: Jugoslaviji je pripalo područje, na kome su pučke škole: Kastav, Srdoči, Pehlinj, Sv. Matej, Marčelji, Saršoni, Rečina; Italiji, na komu su pučke škole: Matulji,*

Jurdani, Brešca, Zvoneća, Brgud, Klana; slobodnoj riječkoj državi područje, na kome su pučke škole: Zamet i Kantrida uz dio Jurčičeve i Rubeševe porezne općine iz područja pučke škole u Kastvu.

Nekoliko dana prije potpisa rapalskog ugovora dali su kastavski talijanski vlastodršci Mario Perna i prof. Eduard Ciubelli (prije Čubelić – za vrijeme talijanske okupacije ravnatelj učiteljske škole u Kastvu) za tamne noći po vojništvu skinuti sve hrvatske napise po ulicama Kastva – grada, pa ih pobacali u šterne.

Iza rapalskog ugovora nestrpljivo čekasmo, kad će osvanuti naše čete u Kastvu. Više puta bi urečen dan, a opet se odgađalo dok konačno 14/5. 1921. ne dođoše u Sv. Matej, a na samo Tijelovo, dne 26. svibnja 1921. dođoše u Kastav... ujutro povukla se talijanska vojska na granicu, odlučenu rapalskim ugovorom, a sva Kastavština zaodjenu svečanim rubom, kao zaručnica kada stupa pred vjenčani oltar. Sve se kuće okitile jugoslovenskim zastavama, cvijećem i zelenilom. U Kastvu bila u 8½ pjevana svečana sv. misa u crkvi Sv. Sebaštijana, a zatim na „Fortici“ blagoslov i izvješjenje jugoslovenske zastave uz prigodno slovo i pjevanje jugoslovenskih himni: Bože pravde, Lijepa naša, Naprej zastava slave, Slovenac – Srb – Hrvat.

Kako se stanje u Kastvu pomalo normaliziralo, školu je u lipnju 1921. posjetio zemaljski školski nadzornik dr. Sigismund Čajkovac. Pregledao je škole i dao učiteljima potrebne upute u vezi njihove službe. Svi učitelji trebali su uložiti molbe kako bi bili potvrđeni u obavljanju službe. Budući da je nastava započela 1. listopada, a morala je trajati punih 10 mjeseci, podučavanje učenika trebalo je završiti 31. 7. 1921. Na molbu općine nastava je radi vrućine zaključena polovicom srpnja *prisustvovanjem sv. misi, kratkim nagovorom djeci u školi i dijeljenjem školskih obavijesti.*

Djevojačka pučka škola

Podučavanje djece u početku školstva odnosilo se samo na dječake. Ipak, spominje se da je učitelj Ernest Jelušić 1869. i 1870. godine besplatno podučavao djevojčice. 1877. godine u Kastvu je otvorena *Djevojačka učiona* koju je polazilo 80 djevojčica. *Šolska kronika dvorazredne ljudske škole u Kastvu* opisuje uvjete školovanja djevojčica, mjesto odvijanja nastave i navodi imena učitelja. U Kronici su svi podaci o razvoju školstva opisani ukratko od 1770. do 1909. godine, a potom slijede detaljnija izvješća od školske godine 1909./1910. do 1927./1928. Tako doznajemo da je upraviteljem *Djevojačke učione* postao Ernest Jelušić koji je ujedno bio i ravnatelj *Dječjačke pučke učione*. Prva učiteljica se zvala Katarina Lukas. Podučavali su se ovi predmeti: Vjeronauk, Čitanje, Pisanje, Naukovni jezik, Računstvo i geometrijsko oblikoslovje, Prirodopis i prirodoslovje, Zemljopis i poviest, Pjevanje i Ženska ručna djela. *Djevojačka pučka učiona* bila je smještena u kući Štrakotovoj u Kastvu (broj 2). Kako je broj učenica rastao, *Djevojačka pučka škola* premjestila se 1885. godine u općinsku kuću broj 75 (Dječji vrtić). Prva nadučiteljica postala je Ema Defranceschi, a kada je 1885. godine škola postala dvorazrednica, podučiteljicama su imenovane Katica Dubrović i Jelisava Vlah. Uveden je novi predmet Risanje. Njemački jezik nije bio obavezan, a podučavao se od 1900. godine tri sata na tjedan. Deset godina poslije škola je počela djelovati kao trirazrednica. Godine 1905. imenovana je ravnateljicom Savka Zahija (naslijedila je Emu Kleinmayer). Iz *Kronike* ponešto doznajemo o počecima *Učiteljske škole*.

Dne 1. decembra 1906. bijaše otvoren I. razred učiteljšta u Kastvu, te prisustvovalahu svetoj misi sva djeca pučkih škola sa učiteljstvom... Početkom svibnja počelo se s gradnjom nove učiteljske škole na veliku radost kastavskih građana.

Dana 2. prosinca 1906. proslavljena je 60-ta godišnjica vladanja Franje Josipa I. Također, javljaju se i zanimljivi podaci o bolestima djece. Tijekom školske godine 1910./1911. harale su ospice (dvije djevojčice su umrle), a na očima se pojavila bolest *traboma*. Opisan je ... *vanredni događaj kako je u Preluki nadporučnik Bier iz Beča htio se dignuti aeroplanom u zrak, no nije uspio već je pao u more.*

Ema Kleinmayr
(Defranceschi)
Rijeka, kraj 19. st.
fotografija
10,6 x 6,4 cm
PPMHP MZK 211

Prvi precizniji statistički podaci u *Šolskoj kronici dvorazredne ljudske škole* javljaju se u 1913. godini. *Trorazrednicu* je pohađalo 235 djevojčica i to 1. razred 46 učenica, 2. razred 59 učenica (1. *odio*) i 47 učenica (2. *odio*) te 3. razred 39 učenica (1. *odio*) i 44 učenice (2. *odio*). Neocijenjene su ostale dvije učenice u 3. razredu. *Opetovnicu* je polazilo 66 učenica, a 46 učenica polazilo je *Školu milosrdnih sestara* u Voloskom.

Tijekom Prvog svjetskog rata nastava u *Djevojačkoj pučkoj školi* odvijala se bez većih problema. Ipak doznajemo kako učitelji teško žive od svoje plaće. Tako se Dragica Jurinčić 1918. godine zahvalila na učiteljskoj službi i potražila kruh u vojničkoj službi. Na njezino mjesto u Kastav je došao Ivo Jardas, rodom iz Marčelji.

Savka Zahija je u vrijeme talijanske okupacije do svibnja 1921. godine bila suspendirana. Umirovljena je 1922. godine te ju je kratko naslijedila Milka Simčić. Potom dužnost ravnateljice iste godine preuzima Fran Baf. Školske godine 1921./1922. uveden je četvrti razred te školu pohađaju 203 učenice.

Od 1922. do 1928. godine kotar Kastav pripadao je Ljubljanskoj oblasti. Rješenjem Velikog župana Ljubljanske oblasti 1925. godine, *Djevačka pučka škola* i *Djevojačka pučka škola* spojene su u jednu peterorazrednu osnovnu školu s jednom upravom pod imenom *Osnovna škola u Kastvu*. Razredi su bili mješoviti.

Gradanska škola u Kastvu

U Kastvu je 1921. godine bila utemeljena i *Osmorazredna viša pučka škola*. U 5. razred upisana su 33 učenika. Školom je upravljao Anton Mučalo. Predavali su se sljedeći predmeti: Hrvatski jezik, Njemački jezik, Matematika, Zemljopis, Talijanski jezik, Geometrija i geometrijsko crtanje, Prirodopis, Pjevanje, Gimnastika, Krasnopis, Ženski ručni rad i Vjeronauk. 1922. godine otvara se 6. razred i upisuje 28 učenika. Za upravitelja više pučke škole imenovan je prof. Anton Rubeša. Škola je postupno otvarala 7. i 8. razred te je školske godine 1923./1924. imala 152 učenika. Po završetku osmog razreda više pučke škole učenici su polagali malu maturu ili niži tečajni ispit. Rješenjem Ministarstva prosvjete *Viša pučka škola* u Kastvu dobila je naziv *Gradanska škola u Kastvu*. Nakon prof. Antona Rubeše upraviteljicom *Gradanske škole* 1926. godine postaje Marica Rubeša. Uspostavljanjem *Više pučke škole* prestala je djelovati *Pripravnica u Kastvu*.

Predmeti u *Gradanskoj školi* su isti kao i u prethodnoj *Višoj pučkoj školi*. Od stranih jezika učili su se Njemački jezik kao obvezan te Talijanski i Francuski jezik kao neobvezni predmeti. Djevojčice su uz Ručni rad imale predmet Kućanstvo. Od 2. do 4. razreda predavao se predmet Higijena, a predavač je bio nastavnik Tjelesne kulture ili mjesni liječnik. U 4. razredu učenici su imali predmet koji se zvao Pouk o građanskim pravima i dužnostima (slično današnjem predmetu Građanski odgoj). U 3. i 4. razredu učenici uče Nauk o trgovini, Knjigovodstvo i Korespondenciju. Kao neobvezni predmeti mogli su se pohađati Stenografija, Daktilografija

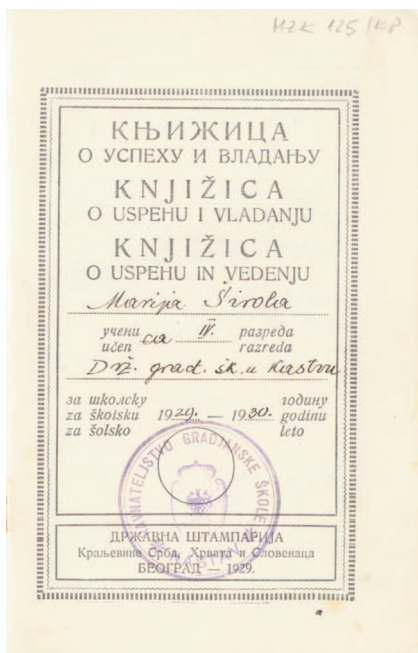
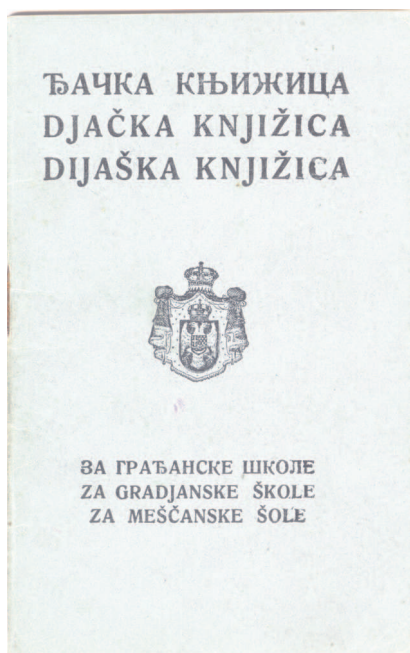
i Guslanje. Većina učenika nakon završene *Gradanske škole* upisala se u *Učiteljsku školu* u Kastvu ili u *Trgovačku akademiju* na Sušaku. Ostali učenici izučavali su zanate.

Osnovna škola i *Gradanska škola* djeluju bez većih poteškoća sve do početka Drugog svjetskog rata. Dolaskom talijanske vojske 10. travnja 1941. prestaje rad u ovim školama. Tek 18. studenog iste godine ponovo se otvara *Osnovna škola*. Kako se u Kaštel smjestila vojska, nastava se odvijala u bivšoj zgradi *Učiteljske škole* (danas se u toj zgradi nalazi *Osnovna škola „Milan Brozović“ Kastav*). Talijanski jezik je uveden kao obavezan predmet, a Hrvatski jezik se učio kao „strani jezik“. U istoj zgradi Talijani su otvorili dječji vrtić.

Kao što je već navedeno 1941. godine, rad u *Gradanskoj školi* je prekinut. Ipak su djeca krajem lipnja dobila svjedodžbe. Školska godina 1942./1943. započela je redovito raditi pod imenom *Scuola cittadina*. Prvi je razred imao dva odjeljenja (jedno za starije i jedno za mlađe učenike). U oba odjeljenja predavalo se na talijanskom jeziku.

Nakon kapitulacije Italije 8. 9. 1943., Kastavštinu je okupirala njemačka vojska. Uspostavom njemačke vlasti, nastava u školi je kratko prekinuta. Škola je ponovo otvorena nakon četiri mjeseca u siječnju 1944. godine, a nastava se odvijala na hrvatskom jeziku. Djeca su nastavu pohađala vrlo neredovito. U vrijeme njemačke okupacije upraviteljica *Gradanske škole* bila je Marica Rubeša. *Gradanska škola* nastavlja djelovati nakon rata pod imenom *Niša gimnazija*. Početkom 1946. godine umirovljena je upraviteljica *Niške gimnazije* Marica Rubeša pa na njeno mjesto dolazi Melanija Rivoseki. Iste godine *Niša gimnazija* pretvorena je u

sedmogodišnju školu koja je postala obvezna za svu djecu od 7 do 14 godina starosti i te iste godine upraviteljem postaje prof. Želimir Kunović. Već 1950. godine donesen je Zakon o obveznom osmogodišnjem školovanju. Kako je nakon Drugog svjetskog rata jedino u Kastvu postojala osmogodišnja škola, učenici iz cijele Kastavštine (Viškovo, Matulji, Brešca i dr.) nakon završenog 4. razreda polazili su školu u Kastvu. Poslijeratna osnovna škola smještena je u Kaštelu kao nasljednica *Gradanske škole*.

Učenička knjižica Marije Širola iz Državne Građanske škole u Kastvu
Školska godina 1929./30.
papir, tisak, rukopis, 15,8 x 10 cm
PPMHP MZK 125

Osnovna škola nakon Drugog svjetskog rata

Nova školska godina 1945./1946. započela je 15. rujna 1945. Upravu škole preuzela je učiteljica Smiljana Stanić, a poslije nje Stanka Brozović. Osnovna škola koja se nalazila u zgradi *Učiteljske škole*, prestala je djelovati početkom 1946. prilikom otvaranja vježbaonice uz *Učiteljsku školu*. Zbog malog broja učenika logično je da u jednom mjestu nisu mogle postojati dvije osnovne škole.

Zbog pomanjkanja prostora, nastavnih i novčanih sredstava, obavezno osmogodišnje školovanje koje je uvedeno 1950. nije bilo moguće realizirati. Zbog toga se pristupilo otvaranju petog i šestog razreda u školskoj 1950./1951. godini. Za šestogodišnje škole bio je izrađen poseban plan i program, a učenici su morali polagati dopunske ispite. U školskoj godini 1954./1955. šestogodišnje škole postale su osmogodišnje.

Na mjesto upravitelja Želimira Kunovića došao je 1947./1948. Ivan Has koji se kratko zadržao na tom položaju pa je krajem 1948. godine upraviteljem postao Vojmir Jelušić.

U prvim godinama poslije rata nedostajalo je učitelja, prostora i financijskih sredstava. Zbog pomanjkanja nastavnika, npr. 1946. nisu se predavali predmeti Prirodopis, Kemija, Gimnastika i Ruski jezik. Što se tiče učenja stranih jezika sve se više napuštao Njemački jezik i postupno uvodio Ruski jezik. Stručni nastavnik za predmete Prirodopis i Kemija

počeo je raditi u školi tek 1956. . Bila je to Bosiljka Brkić, unuka slavnog gradonačelnika s kraja 19. stoljeća, Frana Ksavera Munića. Kako bi se unaprijedila nastava Fizike i Kemije, nakon određenih financijskih teškoća, otvoren je *Praktikum* 1965. u prizemlju, čiji su prostor učenici zvali *konoba*.

/ prijepis /

NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA

Skola Učiteljska škola

u Rijeci Kotar grad Rijeka

LIST OCJENJIVANJA
za školsku 19. 52 / 53 godinu

JURDANA / Josipa / Stanko
(prezime, otčovo ime i ime)

Zvanje nastavnik

Školske kvalifikacije i grupa predmeta, za koje je osposobljen: Učiteljska škola, Školsko-
dijelni tečaj za nastavnike muzike u osnovnim školama.

Godine službe 30 godina

Da li i kada je položio stručni ispit 19.III.1931.-

U ovoj školi radi od 1.I.1947 19...

U kojim je odjeljenjima i razredima predavao u koje predmete i s koliko učenicima
/ sv. i u odjeljenju 3/1, 3/2, 3/3, 3/4, 3/5, 3/6, 3/7, 3/8, 3/9, 3/10, 3/11, 3/12, 3/13, 3/14, 3/15, 3/16, 3/17, 3/18, 3/19, 3/20, 3/21, 3/22, 3/23, 3/24, 3/25, 3/26, 3/27, 3/28, 3/29, 3/30, 3/31, 3/32, 3/33, 3/34, 3/35, 3/36, 3/37, 3/38, 3/39, 3/40, 3/41, 3/42, 3/43, 3/44, 3/45, 3/46, 3/47, 3/48, 3/49, 3/50, 3/51, 3/52, 3/53, 3/54, 3/55, 3/56, 3/57, 3/58, 3/59, 3/60, 3/61, 3/62, 3/63, 3/64, 3/65, 3/66, 3/67, 3/68, 3/69, 3/70, 3/71, 3/72, 3/73, 3/74, 3/75, 3/76, 3/77, 3/78, 3/79, 3/80, 3/81, 3/82, 3/83, 3/84, 3/85, 3/86, 3/87, 3/88, 3/89, 3/90, 3/91, 3/92, 3/93, 3/94, 3/95, 3/96, 3/97, 3/98, 3/99, 3/100, 3/101, 3/102, 3/103, 3/104, 3/105, 3/106, 3/107, 3/108, 3/109, 3/110, 3/111, 3/112, 3/113, 3/114, 3/115, 3/116, 3/117, 3/118, 3/119, 3/120, 3/121, 3/122, 3/123, 3/124, 3/125, 3/126, 3/127, 3/128, 3/129, 3/130, 3/131, 3/132, 3/133, 3/134, 3/135, 3/136, 3/137, 3/138, 3/139, 3/140, 3/141, 3/142, 3/143, 3/144, 3/145, 3/146, 3/147, 3/148, 3/149, 3/150, 3/151, 3/152, 3/153, 3/154, 3/155, 3/156, 3/157, 3/158, 3/159, 3/160, 3/161, 3/162, 3/163, 3/164, 3/165, 3/166, 3/167, 3/168, 3/169, 3/170, 3/171, 3/172, 3/173, 3/174, 3/175, 3/176, 3/177, 3/178, 3/179, 3/180, 3/181, 3/182, 3/183, 3/184, 3/185, 3/186, 3/187, 3/188, 3/189, 3/190, 3/191, 3/192, 3/193, 3/194, 3/195, 3/196, 3/197, 3/198, 3/199, 3/200, 3/201, 3/202, 3/203, 3/204, 3/205, 3/206, 3/207, 3/208, 3/209, 3/210, 3/211, 3/212, 3/213, 3/214, 3/215, 3/216, 3/217, 3/218, 3/219, 3/220, 3/221, 3/222, 3/223, 3/224, 3/225, 3/226, 3/227, 3/228, 3/229, 3/230, 3/231, 3/232, 3/233, 3/234, 3/235, 3/236, 3/237, 3/238, 3/239, 3/240, 3/241, 3/242, 3/243, 3/244, 3/245, 3/246, 3/247, 3/248, 3/249, 3/250, 3/251, 3/252, 3/253, 3/254, 3/255, 3/256, 3/257, 3/258, 3/259, 3/260, 3/261, 3/262, 3/263, 3/264, 3/265, 3/266, 3/267, 3/268, 3/269, 3/270, 3/271, 3/272, 3/273, 3/274, 3/275, 3/276, 3/277, 3/278, 3/279, 3/280, 3/281, 3/282, 3/283, 3/284, 3/285, 3/286, 3/287, 3/288, 3/289, 3/290, 3/291, 3/292, 3/293, 3/294, 3/295, 3/296, 3/297, 3/298, 3/299, 3/300, 3/301, 3/302, 3/303, 3/304, 3/305, 3/306, 3/307, 3/308, 3/309, 3/310, 3/311, 3/312, 3/313, 3/314, 3/315, 3/316, 3/317, 3/318, 3/319, 3/320, 3/321, 3/322, 3/323, 3/324, 3/325, 3/326, 3/327, 3/328, 3/329, 3/330, 3/331, 3/332, 3/333, 3/334, 3/335, 3/336, 3/337, 3/338, 3/339, 3/340, 3/341, 3/342, 3/343, 3/344, 3/345, 3/346, 3/347, 3/348, 3/349, 3/350, 3/351, 3/352, 3/353, 3/354, 3/355, 3/356, 3/357, 3/358, 3/359, 3/360, 3/361, 3/362, 3/363, 3/364, 3/365, 3/366, 3/367, 3/368, 3/369, 3/370, 3/371, 3/372, 3/373, 3/374, 3/375, 3/376, 3/377, 3/378, 3/379, 3/380, 3/381, 3/382, 3/383, 3/384, 3/385, 3/386, 3/387, 3/388, 3/389, 3/390, 3/391, 3/392, 3/393, 3/394, 3/395, 3/396, 3/397, 3/398, 3/399, 3/400, 3/401, 3/402, 3/403, 3/404, 3/405, 3/406, 3/407, 3/408, 3/409, 3/410, 3/411, 3/412, 3/413, 3/414, 3/415, 3/416, 3/417, 3/418, 3/419, 3/420, 3/421, 3/422, 3/423, 3/424, 3/425, 3/426, 3/427, 3/428, 3/429, 3/430, 3/431, 3/432, 3/433, 3/434, 3/435, 3/436, 3/437, 3/438, 3/439, 3/440, 3/441, 3/442, 3/443, 3/444, 3/445, 3/446, 3/447, 3/448, 3/449, 3/450, 3/451, 3/452, 3/453, 3/454, 3/455, 3/456, 3/457, 3/458, 3/459, 3/460, 3/461, 3/462, 3/463, 3/464, 3/465, 3/466, 3/467, 3/468, 3/469, 3/470, 3/471, 3/472, 3/473, 3/474, 3/475, 3/476, 3/477, 3/478, 3/479, 3/480, 3/481, 3/482, 3/483, 3/484, 3/485, 3/486, 3/487, 3/488, 3/489, 3/490, 3/491, 3/492, 3/493, 3/494, 3/495, 3/496, 3/497, 3/498, 3/499, 3/500, 3/501, 3/502, 3/503, 3/504, 3/505, 3/506, 3/507, 3/508, 3/509, 3/510, 3/511, 3/512, 3/513, 3/514, 3/515, 3/516, 3/517, 3/518, 3/519, 3/520, 3/521, 3/522, 3/523, 3/524, 3/525, 3/526, 3/527, 3/528, 3/529, 3/530, 3/531, 3/532, 3/533, 3/534, 3/535, 3/536, 3/537, 3/538, 3/539, 3/540, 3/541, 3/542, 3/543, 3/544, 3/545, 3/546, 3/547, 3/548, 3/549, 3/550, 3/551, 3/552, 3/553, 3/554, 3/555, 3/556, 3/557, 3/558, 3/559, 3/560, 3/561, 3/562, 3/563, 3/564, 3/565, 3/566, 3/567, 3/568, 3/569, 3/570, 3/571, 3/572, 3/573, 3/574, 3/575, 3/576, 3/577, 3/578, 3/579, 3/580, 3/581, 3/582, 3/583, 3/584, 3/585, 3/586, 3/587, 3/588, 3/589, 3/590, 3/591, 3/592, 3/593, 3/594, 3/595, 3/596, 3/597, 3/598, 3/599, 3/600, 3/601, 3/602, 3/603, 3/604, 3/605, 3/606, 3/607, 3/608, 3/609, 3/610, 3/611, 3/612, 3/613, 3/614, 3/615, 3/616, 3/617, 3/618, 3/619, 3/620, 3/621, 3/622, 3/623, 3/624, 3/625, 3/626, 3/627, 3/628, 3/629, 3/630, 3/631, 3/632, 3/633, 3/634, 3/635, 3/636, 3/637, 3/638, 3/639, 3/640, 3/641, 3/642, 3/643, 3/644, 3/645, 3/646, 3/647, 3/648, 3/649, 3/650, 3/651, 3/652, 3/653, 3/654, 3/655, 3/656, 3/657, 3/658, 3/659, 3/660, 3/661, 3/662, 3/663, 3/664, 3/665, 3/666, 3/667, 3/668, 3/669, 3/670, 3/671, 3/672, 3/673, 3/674, 3/675, 3/676, 3/677, 3/678, 3/679, 3/680, 3/681, 3/682, 3/683, 3/684, 3/685, 3/686, 3/687, 3/688, 3/689, 3/690, 3/691, 3/692, 3/693, 3/694, 3/695, 3/696, 3/697, 3/698, 3/699, 3/700, 3/701, 3/702, 3/703, 3/704, 3/705, 3/706, 3/707, 3/708, 3/709, 3/710, 3/711, 3/712, 3/713, 3/714, 3/715, 3/716, 3/717, 3/718, 3/719, 3/720, 3/721, 3/722, 3/723, 3/724, 3/725, 3/726, 3/727, 3/728, 3/729, 3/730, 3/731, 3/732, 3/733, 3/734, 3/735, 3/736, 3/737, 3/738, 3/739, 3/740, 3/741, 3/742, 3/743, 3/744, 3/745, 3/746, 3/747, 3/748, 3/749, 3/750, 3/751, 3/752, 3/753, 3/754, 3/755, 3/756, 3/757, 3/758, 3/759, 3/760, 3/761, 3/762, 3/763, 3/764, 3/765, 3/766, 3/767, 3/768, 3/769, 3/770, 3/771, 3/772, 3/773, 3/774, 3/775, 3/776, 3/777, 3/778, 3/779, 3/780, 3/781, 3/782, 3/783, 3/784, 3/785, 3/786, 3/787, 3/788, 3/789, 3/790, 3/791, 3/792, 3/793, 3/794, 3/795, 3/796, 3/797, 3/798, 3/799, 3/800, 3/801, 3/802, 3/803, 3/804, 3/805, 3/806, 3/807, 3/808, 3/809, 3/810, 3/811, 3/812, 3/813, 3/814, 3/815, 3/816, 3/817, 3/818, 3/819, 3/820, 3/821, 3/822, 3/823, 3/824, 3/825, 3/826, 3/827, 3/828, 3/829, 3/830, 3/831, 3/832, 3/833, 3/834, 3/835, 3/836, 3/837, 3/838, 3/839, 3/840, 3/841, 3/842, 3/843, 3/844, 3/845, 3/846, 3/847, 3/848, 3/849, 3/850, 3/851, 3/852, 3/853, 3/854, 3/855, 3/856, 3/857, 3/858, 3/859, 3/860, 3/861, 3/862, 3/863, 3/864, 3/865, 3/866, 3/867, 3/868, 3/869, 3/870, 3/871, 3/872, 3/873, 3/874, 3/875, 3/876, 3/877, 3/878, 3/879, 3/880, 3/881, 3/882, 3/883, 3/884, 3/885, 3/886, 3/887, 3/888, 3/889, 3/890, 3/891, 3/892, 3/893, 3/894, 3/895, 3/896, 3/897, 3/898, 3/899, 3/900, 3/901, 3/902, 3/903, 3/904, 3/905, 3/906, 3/907, 3/908, 3/909, 3/910, 3/911, 3/912, 3/913, 3/914, 3/915, 3/916, 3/917, 3/918, 3/919, 3/920, 3/921, 3/922, 3/923, 3/924, 3/925, 3/926, 3/927, 3/928, 3/929, 3/930, 3/931, 3/932, 3/933, 3/934, 3/935, 3/936, 3/937, 3/938, 3/939, 3/940, 3/941, 3/942, 3/943, 3/944, 3/945, 3/946, 3/947, 3/948, 3/949, 3/950, 3/951, 3/952, 3/953, 3/954, 3/955, 3/956, 3/957, 3/958, 3/959, 3/960, 3/961, 3/962, 3/963, 3/964, 3/965, 3/966, 3/967, 3/968, 3/969, 3/970, 3/971, 3/972, 3/973, 3/974, 3/975, 3/976, 3/977, 3/978, 3/979, 3/980, 3/981, 3/982, 3/983, 3/984, 3/985, 3/986, 3/987, 3/988, 3/989, 3/990, 3/991, 3/992, 3/993, 3/994, 3/995, 3/996, 3/997, 3/998, 3/999, 3/1000, 3/1001, 3/1002, 3/1003, 3/1004, 3/1005, 3/1006, 3/1007, 3/1008, 3/1009, 3/1010, 3/1011, 3/1012, 3/1013, 3/1014, 3/1015, 3/1016, 3/1017, 3/1018, 3/1019, 3/1020, 3/1021, 3/1022, 3/1023, 3/1024, 3/1025, 3/1026, 3/1027, 3/1028, 3/1029, 3/1030, 3/1031, 3/1032, 3/1033, 3/1034, 3/1035, 3/1036, 3/1037, 3/1038, 3/1039, 3/1040, 3/1041, 3/1042, 3/1043, 3/1044, 3/1045, 3/1046, 3/1047, 3/1048, 3/1049, 3/1050, 3/1051, 3/1052, 3/1053, 3/1054, 3/1055, 3/1056, 3/1057, 3/1058, 3/1059, 3/1060, 3/1061, 3/1062, 3/1063, 3/1064, 3/1065, 3/1066, 3/1067, 3/1068, 3/1069, 3/1070, 3/1071, 3/1072, 3/1073, 3/1074, 3/1075, 3/1076, 3/1077, 3/1078, 3/1079, 3/1080, 3/1081, 3/1082, 3/1083, 3/1084, 3/1085, 3/1086, 3/1087, 3/1088, 3/1089, 3/1090, 3/1091, 3/1092, 3/1093, 3/1094, 3/1095, 3/1096, 3/1097, 3/1098, 3/1099, 3/1100, 3/1101, 3/1102, 3/1103, 3/1104, 3/1105, 3/1106, 3/1107, 3/1108, 3/1109, 3/1110, 3/1111, 3/1112, 3/1113, 3/1114, 3/1115, 3/1116, 3/1117, 3/1118, 3/1119, 3/1120, 3/1121, 3/1122, 3/1123, 3/1124, 3/1125, 3/1126, 3/1127, 3/1128, 3/1129, 3/1130, 3/1131, 3/1132, 3/1133, 3/1134, 3/1135, 3/1136, 3/1137, 3/1138, 3/1139, 3/1140, 3/1141, 3/1142, 3/1143, 3/1144, 3/1145, 3/1146, 3/1147, 3/1148, 3/1149, 3/1150, 3/1151, 3/1152, 3/1153, 3/1154, 3/1155, 3/1156, 3/1157, 3/1158, 3/1159, 3/1160, 3/1161, 3/1162, 3/1163, 3/1164, 3/1165, 3/1166, 3/1167, 3/1168, 3/1169, 3/1170, 3/1171, 3/1172, 3/1173, 3/1174, 3/1175, 3/1176, 3/1177, 3/1178, 3/1179, 3/1180, 3/1181, 3/1182, 3/1183, 3/1184, 3/1185, 3/1186, 3/1187, 3/1188, 3/1189, 3/1190, 3/1191, 3/1192, 3/1193, 3/1194, 3/1195, 3/1196, 3/1197, 3/1198, 3/1199, 3/1200, 3/1201, 3/1202, 3/1203, 3/1204, 3/1205, 3/1206, 3/1207, 3/1208, 3/1209, 3/1210, 3/1211, 3/1212, 3/1213, 3/1214, 3/1215, 3/1216, 3/1217, 3/1218, 3/1219, 3/1220, 3/1221, 3/1222, 3/1223, 3/1224, 3/1225, 3/1226, 3/1227, 3/1228, 3/1229, 3/1230, 3/1231, 3/1232, 3/1233, 3/1234, 3/1235, 3/1236, 3/1237, 3/1238, 3/1239, 3/1240, 3/1241, 3/1242, 3/1243, 3/1244, 3/1245, 3/1246, 3/1247, 3/1248, 3/1249, 3/1250, 3/1251, 3/1252, 3/1253, 3/1254, 3/1255, 3/1256, 3/1257, 3/1258, 3/1259, 3/1260, 3/1261, 3/1262, 3/1263, 3/1264, 3/1265, 3/1266, 3/1267, 3/1268, 3/1269, 3/1270, 3/1271, 3/1272, 3/1273, 3/1274, 3/1275, 3/1276, 3/1277, 3/1278, 3/1279, 3/1280, 3/1281, 3/1282, 3/1283, 3/1284, 3/1285, 3/1286, 3/1287, 3/1288, 3/1289, 3/1290, 3/1291, 3/1292, 3/1293, 3/1294, 3/1295, 3/1296, 3/1297, 3/1298, 3/1299, 3/1300, 3/1301, 3/1302, 3/1303, 3/1304, 3/1305, 3/1306, 3/1307, 3/1308, 3/1309, 3/1310, 3/1311, 3/1312, 3/1313, 3/1314, 3/1315, 3/1316, 3/1317, 3/1318, 3/1319, 3/1320, 3/1321, 3/1322, 3/1323, 3/1324, 3/1325, 3/1326, 3/1327, 3/1328, 3/1329, 3/1330, 3/1331, 3/1332, 3/1333, 3/1334, 3/1335, 3/1336, 3/1337, 3/1338, 3/1339, 3/1340, 3/1341, 3/1342, 3/1343, 3/1344, 3/1345, 3/1346, 3/1347, 3/1348, 3/1349, 3/1350, 3/1351, 3/1352, 3/1353, 3/1354, 3/1355, 3/1356, 3/1357, 3/1358, 3/1359, 3/1360, 3/1361, 3/1362, 3/1363, 3/1364, 3/1365, 3/1366, 3/1367, 3/1368, 3/1369, 3/1370, 3/1371, 3/1372, 3/1373, 3/1374, 3/1375, 3/1376, 3/1377, 3/1378, 3/1379, 3/1380, 3/1381, 3/1382, 3/1383, 3/1384, 3/1385, 3/1386, 3/1387, 3/1388, 3/1389, 3/1390, 3/1391, 3/1392, 3/1393, 3/1394, 3/1395, 3/1396, 3/1397, 3/1398, 3/1399, 3/1400, 3/1401, 3/1402, 3/1403, 3/1404, 3/1405, 3/1406, 3/1407, 3/1408, 3/1409, 3/1410, 3/1411, 3/1412, 3/1413, 3/1414, 3/1415, 3/1416, 3/1417, 3/1418, 3/1419, 3/1420, 3/1421, 3/1422, 3/1423, 3/1424, 3/1425, 3/1426, 3/1427, 3/1428, 3/1429, 3/1430, 3/1431, 3/1432, 3/1433, 3/1434, 3/1435, 3/1436, 3/1437, 3/1438, 3/1439, 3/1440, 3/1441, 3/1442, 3/1443, 3/1444, 3/1445, 3/1446, 3/1447, 3/1448, 3/1449, 3/1450, 3/1451, 3/1452, 3/1453, 3/1454, 3/1455, 3/1456, 3/1457, 3/1458, 3/1459, 3/1460, 3/1461, 3/1462, 3/1463, 3/1464, 3/1465, 3/1466, 3/1467, 3/1468, 3/1469, 3/1470, 3/1471, 3/1472, 3/1473, 3/1474, 3/1475, 3/1476, 3/1477, 3/1478, 3/1479, 3/1480, 3/1481, 3/1482, 3/1483, 3/1484, 3/1485, 3/1486, 3/1487, 3/1488, 3/1489, 3/1490, 3/1491, 3/1492, 3/1493, 3/1494, 3/1495, 3/1496, 3/1497, 3/1498, 3/1499, 3/1500, 3/1501, 3/1502, 3/1503, 3/1504, 3/1505, 3/1506, 3/1507, 3/1508, 3/1509, 3/1510, 3/1511, 3/1512, 3/1513, 3/1514, 3/1515, 3/1516, 3/1517, 3/1518, 3/1519, 3/1520, 3/1521, 3/1522, 3/1523, 3/1524, 3/1525, 3/1526, 3/1527, 3/1528, 3/1529, 3/1530, 3/1531, 3/1532, 3/1533, 3/1534, 3/1535, 3/1536, 3/1537, 3/1538, 3/1539, 3/1540, 3/1541, 3/1542, 3/1543, 3/1544, 3/1545, 3/1546, 3/1547, 3/1548, 3/1549, 3/1550, 3/1551, 3/1552, 3/1553, 3/1554, 3/1555, 3/1556, 3/1557, 3/1558, 3/1559, 3/1560, 3/1561, 3/1562, 3/1563, 3/1564, 3/1565, 3/1566, 3/1567, 3/1568, 3/1569, 3/1570, 3/1571, 3/1572, 3/1573, 3/1574, 3/1575, 3/1576, 3/1577, 3/1578, 3/1579, 3/1580, 3/1581, 3/1582, 3/1583, 3/1584, 3/1585, 3/1586, 3/1587, 3/1588, 3/1589, 3/1590, 3/1591, 3/1592, 3/1593, 3/1594, 3/1595, 3/1596, 3/1597, 3/1598, 3/1599, 3/1600, 3/1601, 3/1602, 3/1603, 3/1604, 3/1605, 3

Iz 1958. godine postoji jedan zanimljiv podatak. Na temelju Zakona o službenicima, uvedeno je ocjenjivanje nastavnika na kraju školske godine. Ocjene je donosila komisija koju je činio upravitelj škole, predsjednik i jedan član školskog odbora. Ocjene su bile: zadovoljava, ističe se i naročito se ističe. Iste godine ukinut je u višim razredima predmet Moralni odgoj, te se umjesto njega održavao Sat razrednika.

Dana 7. prosinca 1959. godine na zajedničkoj sjednici Nastavničkog vijeća i Školskog odbora utvrđeno je da se Dan škole obilježava 6. lipnja kao sjećanje na 12 strijeljanih ljudi kod Banovog križa.

Zanimljivo je kako je škola tijekom 1961. i 1962. godine uvela audiovizualna sredstva (episkop, magnetofon, diaskop, radio, gramofon, kinoprojektor uske vrpce i televiziju) te tako bitno unaprijedila nastavni proces.

Učenici škole uvijek su prisustvovali raznim događanjima u Kastvu, npr. otkrivanju spomen-ploča Vladimiru Nazoru 24. 12. 1961. na zgradi vrtića te Milanu Marjanoviću na njegovoj rodnoj kući na Crekvini. Godine 1962. u čast proslave Dana mladosti (Titov rođendan – 25. svibnja) učenici škole sudjelovali su u manifestaciji s alegorijskim kolima *Kastavski kapitan*. Alegorijska kola prikazivala su volticu i bunar u koji je 1666. godine bačen kastavski kapetan. Manifestacije koje su se obilježavale u školi bile su: Dan Republike, Dan Armije, Dan dječje radosti, 8. mart, Dan mladosti i Dan škole.

Krajem 60-ih godina 20.st. uvodi se i individualizacija nastave te se u tu svrhu organiziraju dodatna, dopunska i produžna nastava.

Ciljevi odgoja osnovne škole...: da se mlada generacija osposobi i odgoji da svojim radom, zasnovanim na suvremenim dostignućima nauke i tehnike, pridonosi stalnom

razvitku društvenih proizvodnih snaga, porastu materijalnog blagostanja i kulturnom procvatu socijalističke društvene zajednice kao cjeline i ličnom blagostanju i sreći radnog čovjeka. Rad treba da postane životna potreba, stvar ljudskog dostojanstva i odgovornosti prema zajednici. ...Omogućiti treba mladoj generaciji da upozna dostignuća svojih naroda i cijelog čovječanstva. (Dvije stotine rada osnovne škole u Kastvu, 1770 – 1970., Pomurski tisk, M. Sobota, 1970., 45. str.)

Osnovna škola „Milan Brozović“ i dalje je djelovala u starom Kaštelu. Kako je zgrada Kaštela dotrajala, trebalo je što prije osigurati novu zgradu za osnovnu školu. Jedna od ideja bila je izgradnja školske zgrade u Antičnim goricama (iznad Školske dvorane). U konačnici je odlučeno drukčije. Kamena zgrada učiteljske škole preuređena je za potrebe osnovne škole. U Spomenici škole je zapisano:

Nastavna školska godina 1983./84. počela je, na traženje naše škole 12. rujna, umjesto 6. IX. 1983. godine. Općinski komitet za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu (Rijeka) suglasio se da zbog završetka radova na uređenju školske zgrade i njenog okoliša te pripreme programa svečanosti otvaranja objekta, redovna nastava može početi kasnije. Te školske godine u novoj školskoj zgradi nastavu je završilo 624 učenika u 20 odjeljenja. U Spomenici se nadalje navodi kako je zgrada imala odlične uvjete za rad osim za rad u nastavi Tjelesnog odgoja *...jer nemamo odgovarajuće dvorane, a ni vanjskih igrališta.* Nova školska sportska dvorana je izgrađena prije 3 godine, no sada se postavlja pitanje kako zadovoljiti visoko postavljene standarde u nastavi. Sadašnja kamena zgrada, zaštićeni spomenik kulture, koristi se u otežanim uvjetima. Nakon 100 godina Kastav zaista zaslužuje još jednu novu školsku zgradu.

Delavska škola u Kastvu

Ovaj povijesni naziv škole uvriježen je u lokalnoj zajednici i bez obzira na sva imena škole kroz povijest, ova škola će jednostavno ostati poznata pod imenom *Delavska škola*.

Povijesni nazivi škole su:

1. Škola usavršavanja za šegрте u Kastvu
2. Provisorische gewerbliche Fortbildungsschule in Kastua (1885. – 1913.)
3. Delavska škola u Kastvu (1885. – 1913.)
4. Scuola industriale di perfezionamento in Castua (1885. – 1913.).
U razdoblju do 1913. godine sukladno višejezičnoj administrativnoj komunikaciji talijanski, njemački i hrvatski nazivi su usporedni.
5. C. kr. strukovna škola obrtnog risanja u Kastvu s podružnicom u Zametu (1913. – 1919.). K. k. Fachschule für gewerbliches Zeichnen in Castua mit der Filiale in Zamet (1913. – 1919.).
Hrvatski i njemački naziv koristi se usporedno.
6. Kraljevska strukovna škola obrtnog risanja u Kastvu (1921. – 1925.)
7. Državna stručna škola obrtnog risanja u Kastvu (1925. – 1939.)
8. Stručna škola obrtnog risanja u Kastvu (1940.)
9. Stručna škola obrtnog crtanja u Kastvu (1940. – 1941.)
10. Scuola professionale di disegno industriale (1941. – 1943.)
11. Stručna škola obrtnog crtanja u Kastvu (1943. – 1945.)

12. Državna stručna škola obrtnog crtanja - Kastav (1945. – 1947.)

13. Obrtna škola Kastav (1947. – 1949.)

14. Škola za učenike u privredi Kastav (do 1961.)

Početakom 70-ih godina 19. stoljeća Kastavština je bila jedno od najjačih uporišta istarskih narodnjaka pravaške orijentacije. Kastav je bio organiziran kao suvremena općina s administracijom na hrvatskom jeziku i hrvatskim nastavnim jezikom u pučkim školama.

Obrtna škola, Kastav, 3. des. 20. st.
fotografija, 8,8 x 13,7 cm, PPMHP MZK 619

Općina Kastav je 24. 2. 1883. zatražila od Ministarstva nastave i bogoštovlja otvaranje obrtne škole. Prema austrijskim propisima uvjeti nisu zadovoljavali. U međuvremenu Poglavarstvo je dobilo prihvatljivu ponudu za kupnju Kaštela od obitelji Vraniczany Dobrinović (baruni Šime, Ernest,

Ivan i Viktor). Načelnik Franjo Ksaver Munić pozajmicom od Franje Gorupa osigurao je puni iznos od 4 500 forinti uz godišnju kamatu od 5%. Općinski tajnik Matko Laginja prihvatio se izrade Statuta i Nastavnog plana obrtne škole. U početku je škola trebala započeti probni rad od 1. studenog 1884. koji bi trajao dvije godine. Iako je općina Kastav osigurala prostorne uvjete, zemaljske i državne oblasti nisu ispunile svoje obveze. Nakon rješavanja administrativnih prepreka 22. 1. 1885. održana je Prva konstituirajuća sjednica privremenog odbora *Delavske škole*. Tako će se u školskoj godini 1885./1886. otvoriti prvi tečaj i zaposliti samo jedan učitelj. Uvjet za zapošljavanje učitelja je bio da *pozna hrvatski ili tomu jeziku sličan jezik*. Za učitelja i ravnatelja imenovan je Maks August Palese. Tako je otvorena prva stručna škola u Istri s hrvatskim nastavnim jezikom. Nastava je započela 18. 10. 1885.

Delavska škola počela je raditi u jednokatnoj zgradi koja je bila smještena u nastavku južne fasade Kaštela. Zbog sve većeg broja učenika, ravnatelj škole Mate Šepić početkom 20. stoljeća zatražio je veći prostor ili novu zgradu. U razdoblju od 1906. do 1912. godine dolazi do nadogradnje i unutrašnjeg preuređenja *Delavske škole*. Nacrt i proračun zidarskih i stolarskih radova napravio je ing. Mate Šepić.

Načelnik Kastva Kazimir Jelušić početkom 1913. godine pisao je Kotarskom poglavarstvu u Voloskom o adaptaciji i popravcima *Delavske škole*. Općinu Kastav kao vlasnika te zgrade radovi su stajali 6199 kruna i 52 novčića. *Delavska škola* dobila je sve uvjete za novi status. Postala je *Državna strukovna škola za obrtno risanje*. Uprava škole povjerena je Jaroslavu Kopeckyju, a za ravnatelja škole postavljen je arhitekt Ivan Marčelja.

Školu su pohađali redovni učenici i polaznici nedjeljnog tečaja. U

redovni su se tečaj mogli upisati polaznici koji su navršili 12 godina i završili šest razreda pučke škole. U prvoj školskoj godini upisalo se 16 učenika, a 12 ih je završilo tečaj. Za nedjeljni se tečaj prijavilo 58 polaznika, 42 upisana su pohađala tečaj, a završilo ih je samo 16. Školarina se godišnje plaćala tri forinte, a za usporedbu vrijednosti novca, cijena krave iznosila je 100 forinti.

U početku je nastava bila samo teoretska jer je za opremanje radionice trebalo osigurati dodatna sredstva. Radnim danima, od ponedjeljka do subote, nastava je bila do podne, a u *nedjeljnu školu* primali su se naučnici i izučene zanatlije. Nastavni plan sadržavao je četiri nastavna predmeta: Crtanje i elementi geometrije s podpredmetima Geometrije i geometrijskog crtanja te Osnovnog prostoručnog crtanja, Trgovački sastavci, Obrtnički račun i knjigovodstvo, Njemački jezik.

Vrlo brzo pročulo se da u Kastavštini ima sve veći broj jako dobrih majstora. Zbog toga su se u školu upisivali učenici iz cijele Kastavštine, Grobinštine, Liburnijskog primorja, otoka i drugih mjesta. Zapošljavali su se u riječkim tvornicama i brodogradilištu. Kao u jedinoj obrtnoj školi na području Liburnije, tu su se obrazovali vrsni bačvari, kotlari, stolari, klesari, kovači ... , a među velikim učiteljima u ovoj školi bio je i *otac kastavskih zanatlija*, Milan Brozović. Današnja *Osnovna škola* u Kastvu nosi njegovo ime.

Od početka djelovanja škole pa sve do početka rata na prostoru Jugoslavije 1941. godine, školu je pohađalo 1462 učenika. U tom razdoblju škola je bila zatvorena od 1918. do 1921. zbog neriješene granice između Kraljevine Italije i Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca.

Tijekom Drugog svjetskog rata škola djeluje u otežavajućim

Škola za stojovođe i pregledače kola u Kastvu

okolnostima, najprije pod talijanskom, a potom pod njemačkom okupacijom. Školske godine 1942./1943. škola je nosila naziv *Scuola professionale di disegno industriale*. Nastavni jezik bio je talijanski, ocjenjivalo se ocjenama od 1 do 10, a školska godina bila je podijeljena u tri semestra. No već sljedeće školske godine otvara se ponovo *Stručna škola obrtnog crtanja u Kastvu* koju je vodio Milan Brozović. Ocjene su bile 1-izvrstan, 2-vrlo dobar, 3-dobar, 4-dovoljan, 5-nedovoljan. Ratno razdoblje nije bilo teško samo zbog promjene jezika, nego i zbog stradavanja djece. Prije rata školu su mogli pohađati talijanski državljani, no tijekom rata pojedini učenici su *istupili usljed ratnih prilika*.

Nakon Drugog svjetskog rata *Državna stručna škola obrtnog risanja u Kastvu* nastavlja s radom. Upravitelj je bio Milan Brozović. 1947. godine škola je pod izravnom upravom i u sustavu financiranja od strane Kotarskog narodnog odbora Sušak, Odjela obrta i industrije. U školskoj godini 1947./1948. škola nosi naziv *Škola za učenike u privredi Kastav*. Sve do umirovljenja 1957. školom je upravljao učitelj Milan Brozović. U školu su se primali učenici sa završenim šestim razredom sedmoljetke ili drugim razredom gimnazije. Školovanje je trajalo tri godine, učenici su završno dobivali svjedodžbu kvalificiranog radnika strojarske ili tokarske struke. Reorganizacijom školstva nakon rata, uvode se novi stručni profili potrebni

za industrijska, tehnička i druga zanimanja. Škola prestaje djelovati u školskoj godini 1960./1961.

Škola je odgojila mnogobrojne zidare, klesare, postolare, tokare, bačvare, stolare, soboslikare, *mašin-bravare*, autolimare, autoličioce, električare, elektromehaničare, automehaničare, autotapetare, bravare, brijalice, kovače, mesare, modelare, pekare, sedlare, slikare, strojopletilje i još mnoga druga zanimanja.

Ostaje činjenica da je *Delavska škola* u svom vremenu i prostoru

Učenci Delavske škole, Kastav, početak 20. st.
fotografija, 22 x 27,9 cm
PPMHP MZK 524

Škola je utemeljena 1947. godine pod imenom *Škola za otpravnike vlakova Kastav*, a već 1950. mijenja naziv u *Škola za mašinovođe Kastav*. Od početka 70-ih godina 20. st. sve se više koristio naziv *Škola za strojovode i pregledače kola u Kastvu*. Školom je od utemeljenja pa sve do završetka rada 1982. godine upravljao Danilo Režić.

Rad škole i Doma, koji je mogao prihvatiti 90-ak učenika, organiziran je u zgradi bivše Učiteljske škole građene u razdoblju od 1912. do 1914. godine. U prizemlju zgrade su bile učionice, kuhinja i blagavaonica, a na katu spavaonice za polaznike. Kako navedeni prostor školske zgrade nije bio dovoljan, po potrebi su se iznajmljivale učionice u Delavskoj školi i u drugim društvenim prostorijama Kastva. Dio učenika morao je koristiti privatni smještaj što je poskupljivalo školovanje te je zbog toga kupljena i preuređena jedna zgrada u Kastvu (danas na adresi Trg Matka Laginje 2/A).

Radni dan učenika bio je dobro organiziran: ustajanje u 6 sati, nastava od 7 do 13 sati, ručak, učenje od 16 do 19 sati, večera i spavanje od 21 sat.

Prvih desetak godina za stručna željeznička zanimanja školovali su se učenici iz Hrvatske, Slovenije, Srbije i Makedonije. Školovanje polaznika novčano su potpomagali željeznički centri koji su polaznike upućivali na obrazovanje. Dokumentacija o radu škole pohranjena je u Državnom

Škola za mašinovođe, Kastav, oko 1960.
fotografija
8,8 x 14 cm
PPMHP MZK 1410

arhivu u Karlovcu. Osim nastave i organiziranog svakodnevnog učenja, polaznici su bili uključeni i u druge izvanškolske aktivnosti: posjet kazalištu, tečaj društvenih igara, tečaj plesa, tečaj esperanta, foto-amaterski tečaj te razne sportske aktivnosti kao što su streljaštvo, šah, odbojka i zračni tenis.

Škola je od 1961. pa do 1982. godine djelovala u sklopu *Željezničkog školskog centra* u Zagrebu. Nastava je trajala jednu godinu, a njezini polaznici bili su kvalificirane zanatlije strojarske ili metalske struke s najmanje dvije godine radnog iskustva na održavanju lokomotiva.

Zgrada u kojoj je djelovala *Škola za strojovođe i pregledače kola*, adaptirana je i preuređena za potrebe osnovnoškolaca koji će se u prostor prvobitne *Učiteljske škole* useliti u rujnu 1983. godine.

Učiteljska škola u Kastvu

Zastupnici u Istarskom saboru, Vjekoslav Spinčić i Matko Laginja zalagali su se za osnivanje hrvatske učiteljske škole u Kastvu. Osim Kastva, gradovi kandidati su bili Pazin i Pula. Većina učitelja pa čak i učenici, traže pogodniji smještaj škole, no *Učiteljska škola* je ipak otvorena u Kastvu i njezino je osnivanje omogućila sama općina. Krajem studenog 1906. godine iz Kopra je preseljen prvi tečaj, sljedeće godine drugi tečaj, a u rujnu 1908. godine treći i četvrti tečaj. Prva dva tečaja bila su smještena u zgradi *Narodnog doma*, a treći i četvrti u zgradi osnovne škole.

Kastavska općina sporazumno je s odborom *Narodnog doma* preuredila o svom trošku dvije sobe za privremeni smještaj *Cesarske kraljevske muške učiteljske škole*. U općinskoj kući broj 75 uređen je stan za ravnatelja škole. Istovremeno kastavska je općina pristala kupiti zemljište za gradnju školske zgrade i snositi dio troškova gradnje. Za gradnju nove zgrade trebalo je 3000 m² do 4000 m² pa je izabrana lokacija na Fortici. Vlasnici zemljišta potpisivanjem kupoprodajnih ugovora dobili su 1,20 kruna po m². Viktorija Schitter tražila je više za svoju zemlju (3 kruna po m²) te je zbog toga odlučeno da će se zgrada graditi niže nego što je predviđeno.

Nažalost, počeci gradnje škole išli su vrlo sporo, što zbog zakonskih prepreka, što zbog dijela javnog mnijenja koje nije prihvaćalo Kastav kao mjesto otvaranja *Učiteljske škole*. U takvim okolnostima općinski načelnik Kazimir Jelušić bio je vrlo ogorčen što se od Kastavaca tražilo da odustanu od škole nakon kupljenog zemljišta i sklopljenih ugovora.

Prvi tečaj hrvat. muške učiteljske škole u Kastvu,
Ivan Letiš, Kastav, 1907.
fotografija
26,2 x 30,6 cm
PPMHPMZK 476

Posebno je razočaran napisima u listu *Narodna prosvjeta broj 6* u kojem se iznose neistine: *U Kastvu se keune i pijančuje, mjesto je dosadno, hrana je loša, stanovi su skupi, Kastav nema pošte...* U obranu Kastva stao je zastupnik Vjekoslav Spinčić.

Napokon je 3. kolovoza 1911. godine sklopljena pogodba o gradnji škole između općine Kastav i Ministarstva za bogoštovlje i nastavu pa je na carski erar uknjiženo zemljište predviđeno za gradnju škole i ceste.

Preseljenjem prvog tečaja iz Koprca u Kastav, premješten je i prof. Fran Franković koji je u Koprca radio 26 godina. Nazvan je *ocem hrvatskih učitelja u Istri*. Sastavio je hrvatsku početnicu za osnovne škole. Uz Frankovića u školi je radio i Mate Šepić, ravnatelj *Delavske škole*, Antun Ryšlavy, upravitelj kastavske pripravnice, općinski liječnik Kajetan Dabović i mjesni kapelan Ivo Orlić.

Stvaranjem četverogodišnje škole u školskoj godini 1908./1909. bilo je čak 68 učenika, a prvi ispit zrelosti održan je 24. 7. 1909. Te godine iz Koprca u Kastav premješten je Vladimir Nazor koji je preuzeo upravu

škole nakon umirovljenja Frana Frankovića. Vladimir Nazor je na toj dužnosti bio sve do odlaska u Zagreb 1918. godine.

Zanimljivo je napomenuti kako u ovom razdoblju nastaju nove početnice Frana Bafa (ravnatelj *Dječjačke pučke škole*) i Rudolfa Saršona (učitelj vježbaonice *Učiteljske škole* u Kastvu). U *Ljetopisu dječjačke pučke škole II.* za školsku godinu 1913./1914. Frano Baf navodi kako se uvode nove školske čitanke za hrvatske pučke škole. *Prvu čitanku* za 1. razred uredio je F. Baf, K. Pribil i R. Saršon; *Drugu čitanku* i *Treću čitanku* uredio je Vladimir Nazor. Početkom 1918.g. izašla je i *Četvrta čitanka*, koju je također uredio Vladimir Nazor, a suradnici su mu bili Frano Baf i Rudolf Saršon.

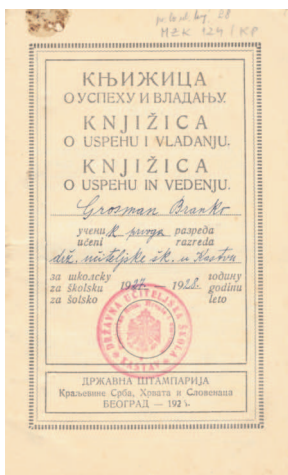
Vrijeme Prvog svjetskog rata donijelo je niz problema. Ljudi su živjeli u strašnoj bijedi. U Kastvu je 1917. zabilježena velika suša, a čemu je služila učiteljska zgrada pod Forticom doznajemo iz *Školske kronike*:

Zadnjih dana snijnja i prva dva dana lipnja izgledao je Kastav kao vojnički tabor. Naše su čete prolazile kroz Kastav. Razapele čadore, pa kao na bojištu kuhali, prali, brijali se – sve pod vedrim nebom. Izgledao Kastav kao mravinjak. Momčad noćila u novoj učiteljskoj zgradi pod „Forticom“ i pod vedrim nebom, a časnici bili razmješteni po privatnim kućama.

U *Učiteljskoj školi* u Kastvu do 1918. godine maturiralo je 126 učitelja.

Drugo razdoblje škole može se pratiti od 1919. do 1936. godine s kratkim periodom uspostavljanja talijansko-jugoslavenske granice kada je Kastav od 1919. do studenog 1921. bio pod talijanskom vlašću. *Učiteljska škola* ne djeluje kontinuirano, dva puta se ukida, 1929. i 1936. godine (potpuno ukinuta).

Krajem 1918. godine Istru su okupirali Talijani. *Učiteljska škola* u Kastvu

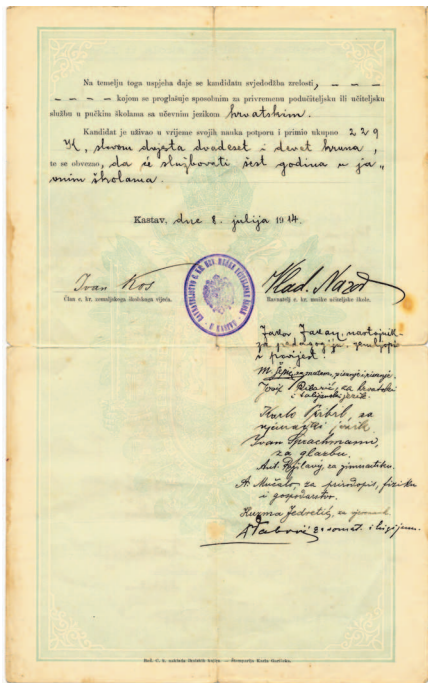
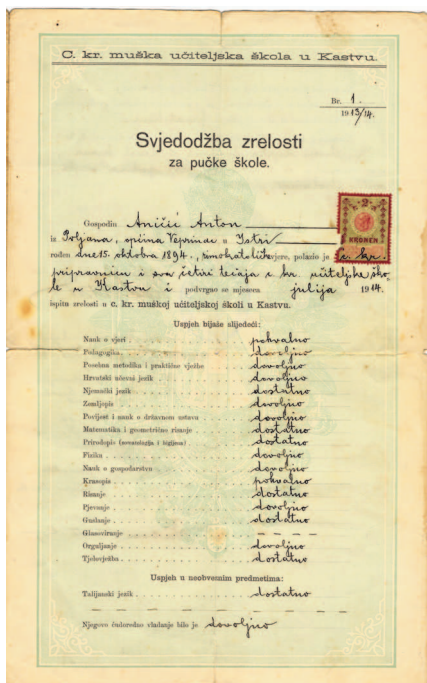

Učenička knjižica
Branka Grosmana iz
Državne učiteljske
škole u Kastvu
Štamparija
Kraljevine SHS,
Beograd, 1928.
papir, tisak, rukopis
15,6 x 9,8 cm
PPMHP-MZK 124

nije bila zatvorena, ali je njeno ime promijenjeno u *Istituto magistrale maschile Castua*, a za ravnatelja je postavljen Zadraniin Eduard Ciubelli. Škola je u vrijeme talijanske vlasti radila sve do lipnja 1921. godine. U promijenjenim političkim okolnostima rad škole se nastavio, a ravnatelj je postao Jakov Jakovac.

Ukidanjem *Pripravnice u Kastvu* smanjio se broj polaznika *Učiteljske škole*. Tada se pojavio i prijedlog da se škola iz Kastva preseli na Sušak. Ipak određeni broj učenika iz novoosnovane *Gradanske škole* omogućit će i veći broj polaznika u *Učiteljskoj školi* koja će u novonastaloj situaciji djelovati do 1929. godine. Nakon kratkog prekida, Škola započinje raditi u studenom 1930. godine. Svečano otvaranje škole pod imenom *Učiteljska škola kralja Aleksandra I.* dogodilo se 25. 5. 1931. Škola je imala pet tečajeva, vježbaonicu i ženski internat.

Nakon što je prestala djelovati 1936. godine, zgrada je ostala bez učenika i učitelja. Namještaj škole preuzela je ravnateljica *Gradanske škole* Marija Rubeša. U vrijeme prve jugoslavenske države u 13 godina školu je završilo svega 193 učenika.

Svjedodžba zrelosti za pučke škole, C. k. r. muška učiteljska škola u Kastvu papir, tisak, rukopis 34,6 x 22 cm, PPMHP MZK 849

U vrijeme Drugog svjetskog rata sve škole smještene su u zgradu *Učiteljske škole*. Talijani su okupirali Kastav, a veći dio inventara bio je uništen ili pokraden. Školska knjižnica bila je devastirana, a njezin fond odnesen u Tvornicu papira na Sušaku. Dio arhivske građe spašen je zahvaljujući ravnateljici *Gradanske škole*.

Prilikom oslobađanja određenih područja Kastavštine 1944. godine organizirani su učiteljski tečajevi. Kastav je oslobođen 3. svibnja 1945. godine pa je nakon popravaka i radova na zgradi *Učiteljska škola* ponovo otvorena 30. listopada 1945. godine. U prvoj poslijeratnoj školskoj godini nedostajali su nastavnici za predmete Ruski jezik, Gospodarstvo i

crtanje, Kemija i Tjelesni odgoj. Razredi su bili preveliki pa je jedan takav razred imao čak 67 učenika.

Nastavnici su se školovali prema ubrzanim tečajevima. Nastava se, kao i u svim ostalim školama, odvijala u vrlo otežanim uvjetima. Poslijeratnom *Učiteljskom školom* koja djeluje od 1945. do 1947. godine, upravljala je Katica Mažuran.

Tijekom školskih praznika 1947. godine Kastav je, ovoga puta, zauvijek ostao bez *Učiteljske škole*. Kastavska kamena zgrada dobila je drugu namjenu. Otvorena je *Škola za strojovode i pregledače vagona* koja je djelovala do 1982. godine. Za ovu školu koristili su se i nazivi *Škola za mašinovode* ili *Škola za željezničare*.

Dana 12. rujna 1983. godine u istoj zgradi započela je svoj rad OŠ „*Milan Brozović*“ u novim, obnovljenim prostorijama. Škola danas ponosno nosi ime učitelja koji je gotovo 50 godina neumorno radio u školi. Učitelj Milan Brozović ostaje zapamćen u povijesti kao *otac kastavskih zanatlija*.

Školske zgrade na različitim lokacijama

nijemi su svjedoci
nekih davnih učenika
i njihovih učitelja.
Tragovi prošlosti
tragovi su borbe
hrvatskog jezika
i nadahnutog rada
plemenitih učitelja.

Historical sketches of education in the town of Kastav

The first mention of the school in Kastav dates back to 1770 and the time of Kastav captain Juraj Vlah when a regular *public school* was established. It was the time of Queen Maria Theresa who introduced compulsory school attendance for all children between the age 6 and 13. More detailed information on the work of elementary school can be traced from 1815 onwards thanks to the oldest School Chronicle treasured in the Elementary School "Milan Brozović" Kastav.

Initially only boys attended school, hence the name the *Boys' Public School*. While girls' education was not common, some teachers taught the girls without charge. In 1877 the *Girls' Public School* was opened. The two schools joined in 1925 under the name *Elementary School in Kastav*. The classes were mixed.

By the end of the nineteenth century there were four schools in Kastav: *four-grade public school for boys*, *three-grade public school for girls*, *Apprentice Training School in Kastav (Delavska škola - Crafts School)* and a *Teacher Training School*.

Under the administration of Mayor Kazimir Jelušić, in the first decades of the twentieth century, new school buildings were built. To satisfy the requirements of the State Vocational Drawing School (Crafts School) the premises next to the medieval Castle were expanded and adapted. *Four-grade public school for boys* was extended to *five-grade school*. Consequently, the municipal government assented to constructing a new school building with two classrooms. The National Centre underwent renovations to accommodate the first course of the *Imperial Royal Male Teachers School* in 1906, and after a series of construction problems between 1912 and 1914, a new building emerged at the foot of Fortica.

A hundred years old stone building established for the purposes of the Teachers' School went through turbulent times of various political systems of the twentieth century. Except for the Teacher School, the building was also used as a primary school and a kindergarten during the Italian occupation from 1941 to 1943 and a School for Engine Drivers from 1947 to 1982 (the period of the second Yugoslavia).

The *Post Secondary Public School* was established in 1921 and later renamed to *Kastav Civic School* (it is situated in the Fort of the former Kastav captains). After World War II the *Civil School* changed name to *Lower Grammar School* and subsequently to *Seven-Year School*. Since 1950 eight year school attendance was made mandatory, the system that is still in effect.

Today's Elementary School Milan Brozović opened on 12 September 1983 in newly adapted premises of the former Teacher's School. The school was named after the Crafts School teacher who devotedly taught generations of pupils for nearly 50 years.

Historical sketches of education in the town of Kastav are only the fragments of an unfinished story about teachers and students of our native land.

Cenni sulla storia dell' insegnamento nella città di Kastav

I primi dati sull'esistenza della scuola primaria a Kastav risalgono al 1770, quando, all'epoca del capitano Juraj Vlah venne fondata la prima *Scuola popolare*. Inoltre, questa è l'epoca della imperatrice austriaca Maria Teresa d'Asburgo che ha introdotto l'istruzione obbligatoria per tutti i bambini dai 6 ai 13 anni. I dati più dettagliati sull'attività della scuola primaria sono rintracciabili a partire dall'anno 1815, e si basano sulla più antica cronaca della scuola, che si trova ancora oggi nella Scuola elementare Milan Brozović a Kastav.

Siccome all'inizio la scuola poteva essere frequentata soltanto dai ragazzini, fu chiamata *Scuola popolare maschile*. L'educazione delle ragazzine non era comune, tuttavia alcuni insegnanti gratuitamente davano istruzioni anche alle ragazzine. Anzi, nel 1877 è stata aperta anche la *Scuola popolare femminile*. Queste due scuole sono state fuse nel 1925 con il nome *Scuola elementare a Kastav*. Le classi erano miste.

Alla fine dell' Ottocento a Kastav esistevano quattro scuole: *Scuola popolare maschile quadriennale*, *Scuola popolare femminile triennale*, *Scuola di artigianato* e *Scuola per insegnanti*.

All'epoca del sindaco comunale Kazimir Jelušić nei primi decenni del Novecento, Kastav per la prima volta costruisce i nuovi edifici scolastici. Per le esigenze della *Scuola nazionale di artigianato*, lo spazio accanto al Castello medievale fu rialzato e rinnovato. Scuola maschile quadriennale diventa *Scuola maschile quinquennale*. Per questo motivo l'Amministrazione comunale fa costruire un nuovo edificio scolastico con due classi. Per l'inizio del corso della *Scuola reale maschile per insegnanti* nell' anno 1906 viene adattata la Casa popolare, e dopo una serie di problemi riguardando la costruzione del nuovo edificio, dal 1912 al 1914, sotto Fortica cresce l'odierno edificio scolastico.

Attuale edificio centenario in pietra, costruito per le esigenze della *Scuola per insegnanti*, nel corso del Novecento ha visto periodi turbolenti dei vari sistemi politici. Tranne la *Scuola per insegnanti*, in questo edificio erano presenti anche l' *Asilo* e *Scuola elementare* in epoca dell' occupazione italiana dal 1941 al 1943, e *Scuola per macchinisti* dal 1947 al 1982 in epoca della seconda Jugoslavia.

Nell'anno 1921 è stata stabilita la *Scuola popolare superiore*, in seguito chiamata *Scuola civile di Kastav*, situata nel Castello dei capitani castavesi. Dopo la seconda guerra mondiale la *Scuola civile di Kastav* è rinominata *Ginnasio inferiore*, e in seguito *Scuola settenne*. Dal 1950 l'educazione ottenne diventa obbligatoria, e lo è fino ai giorni nostri.

Odierna *Scuola elementare Milan Brozović a Kastav*, iniziò la sua attività nel giorno 12 settembre 1983 nello spazio adattato della *Scuola per insegnanti* e prese il nome del insegnante Milan Brozović, il cui da 50 anni infaticabilmente insegna generazioni di allievi.

Questi cenni sulla storia dell'insegnamento nella città di Kastav, creano soltanto un piccolo mosaico della storia ancora non compiuta degli insegnanti e degli allievi delle nostre parti.

Stichpunkte aus der Schulgeschichte der Stadt Kastav

Die ersten Daten über das Bestehen der Grundschule in Kastav stammen aus dem Jahr 1770, als in der Zeit des Kapitäns Juraj Vlah der regelmäßige Volksunterricht eingeführt wurde. Das war auch die Zeit der österreichischen Kaiserin Maria Theresia, die die allgemeine Schulpflicht für alle Kinder von sechs bis dreizehn Jahren eingeführt hat. Detaillierte Daten über die Arbeit der Grundschule kann man ab 1815 verfolgen und Sie gründen sich auf der ältesten Schulchronik, die sich in der Grundschule „*Milan Brozović*“ Kastav befindet.

Da am Anfang die Schule nur die Jungen besuchten, hat sie den Namen *Die Volks-Knabenschule* bekommen. Die Schulung von Mädchen war in dieser Zeit nicht üblich, aber trotzdem haben einige Lehrer kostenlose Nachhilfe für Mädchen gegeben. Im Jahre 1877 wurde *Die Mädchenvolksschule eröffnet. Diese zwei Schulen wurden im Jahr 1925 unter dem Namen Die Grundschule in Kastav vereinigt. Die Klassen waren gemischt.*

Am Ende des 19. Jahrhunderts gab es sogar vier Schulen in Kastav: *eine vierklassige Knabenvolksschule, eine dreiklassige Mädchenvolksschule, Provisorische gewerbliche Fortbildungsschule in Kastav (Gewerbeschule) und eine Schule zur Ausbildung der Lehrer in Kastav (K.K Lehrerbildungsanstalt).*

In der Zeit des Bürgermeisters Kazimir Jelušić in den ersten Jahrzehnten des 20. Jahrhunderts, baut man zum ersten Mal die neuen Schulgebäude in Kastav. Für die Bedürfnisse der *K.K. Fachschule für gewerbliches Zeichnen (Gewerbeschule) baut man auf und renoviert den Raum des mittelalterlichen Kastells. Die Vierklassige Knabenvolksschule wurde in eine fünfklassige umgewandelt. Aus diesem Grund hatte die Stadtverwaltung ein neues Schulgebäude mit den zwei Klassenzimmern errichten lassen. Für den ersten Eröffnungskurs der K.K. Männer Pädagogischen Hochschule hat man Das Volksheim renoviert und nach vielen Schwierigkeiten beim Bau des neuen Gebäudes, in der Zeit von 1912 bis 1914, ist unter der Festung Fortica ein neues Gebäude entstanden.*

Das heutige hundertjährige Gebäude, das für die Zwecke der Pädagogischen Hochschule entstanden ist, ist während des 20. Jahrhunderts durch die turbulenten Zeiten verschiedener politischer Systeme gegangen. Außer der Pädagogischen Hochschule waren in diesem Gebäude in der Zeit der italienischen Besetzung von 1941 bis 1943 noch die Grundschule und der Kindergarten und von 1947 bis 1982 die Lokführerschule (die Zeit des zweiten Jugoslawien).

Im Jahr 1921 wurde die *Obere Volksschule gegründet und später in die Bürgerschule in Kastav umbenannt (im Kastell der ehemaligen Kapitäne). Nach dem zweiten Weltkrieg wurde Die Bürgerschule in Niederes Gymnasium, und danach in Die siebenklassige Schule umbenannt. Im Jahr 1950 wurde eine achtjährige Schulpflicht für alle Kinder eingeführt und das ist auch heute so.*

Die heutige *Grundschule „Milan Brozović“ Kastav* hat am 12. September 1983 in dem neu adaptierten Raum der *Pädagogischen Hochschule* mit der Arbeit begonnen. Sie wurde nach dem Lehrer der Gewerbeschule, der fast 50 Jahre lang unermüdlich die Generationen der Schüler gelehrt hat, benannt.

Impresum

OSNOVNA ŠKOLA *MILAN BROZOVIĆ* KASTAV

Skalini Istarskog tabora 3

51215 Kastav

Izdavač:	OŠ Milan Brozović, Kastav
Za izdavača:	Sandra Krpan, prof.
Autorica teksta:	Željka Čačić, prof.
Lektura:	Magit Matković, prof.
Prijevod na engleski:	Nataša Cakić Galešić, prof.
Prijevod na talijanski:	Ana Burburan, prof.
Prijevod na njemački:	Dragana Burazerović, prof.
Fotografije:	Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Muzejska zbirka Kastavštine
Grafičko oblikovanje i priprema za tisak: Tamara Mataija, viši kustos	
Tisak:	Tiskara Sušak
Naklada:	200 primjeraka

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Sveučilišne knjižnice Rijeka pod brojem

ISBN

Realizirano sredstvima Primorsko-goranske županije i Grada Kastva.

Sadržaj

Uvodna riječ	3
Dječaćka pučka škola	5
Djevojačka pučka škola.....	18
Građanska škola u Kastvu.....	21
Osnovna škola nakon Drugog svjetskog rata.....	24
Delavska škola u Kastvu.....	28
Škola za strojovođe i pregledače kola u Kastvu.....	34
Učiteljska škola u Kastvu.....	36
Summary / Sažetak na engleskom.....	42
Riassunto / Sažetak na talijanskom.....	43
Zusammenfassung / Sažetak na njemačkom.....	44
Impresum.....	45

Plan Kastva s ucrtanim školama
Prva polovica 20. stoljeća
papir, crtež, 23 x 32 cm
PPMHP MZK 1601

**Osnovna škola
Milan Brozović
Kastav**

Skalini Istarskog tabora 3
51215 Kastav

Tel: 051/691 308
Fax: 051/601 069
E-mail: os-kastav@os-mbrozovic-kastav-skole.hr
URL: <http://os-mbrozovic-kastav.com>